

Araştırma Makalesi / Research Article

ZEKİ KUNERALP'İN DİPLOMATİK GÖREVLERİ (1941-1979)*

Berksan GÜLSOY**

Öz

Zeki Kuneralp, 20. yüzyılda Dışişleri Bakanlığı'nda görev yapmış önemli bir diplomattır. Milli Mücadele karşıtı Ali Kemal'in oğlu olması nedeniyle Bakanlığa girmesi sakıncalı görülmüştür. Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye durum aktarıldığında, "devlet kin tutmaz" demiş, böylece Kuneralp, 1941 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başlamıştır. 1941-1960 yılları arasında Bükreş Elçiliği'nde, Prag Elçiliği'nde, merkezde ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün [North Atlantic Treaty Organization (NATO)] Daimi Temsilciliği'nde çeşitli görevlerde bulunmuştur. Kıbrıs Adası'na garantör devlet olmamızı sağlayan Zürih ve Londra Antlaşma metinlerinin hazırlanmasında rol almıştır. Bu bağlamda dönemin Başbakanı Adnan Menderes'e ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya gerekli bilgileri aktarmıştır. Kıbrıs sorunu çerçevesinde Türkiye-İngiltere ilişkilerinde önemli bir rol oynamıştır. 1960-1979 yılları arasında Bern Büyükelçiliği, iki defa Londra Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği ve Madrid Büyükelçiliği yapmıştır. 1978 yılında, Madrid Büyükelçiliği görevi sırasında Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları terör örgütü [Justice Commandos of the Armenian Genocide (ESAK)] tarafından kendisine suikast düzenlenmiştir. Suikast sırasında makam arabasında olmayan Zeki Kuneralp hayatta kalmış ancak o sırada arabada bulunan eşi "Necla Kuneralp", bacanağı "Beşir Balcıoğlu" ve şoförü "Antonio Torres Olmedo" hayatlarını kaybetmişlerdir. 1979 yılında Zeki Kuneralp, görevinden emekli olmuştur.

***Anahtar Kelimeler:** Zeki Kuneralp, Kıbrıs Meselesi, Diploması, Bern Büyükelçiliği, Londra Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği, Madrid Büyükelçiliği.*

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doktora Öğr., Marmara Üni., Türkiyat Araş. Enst., Türk Tarihi A.D., Cumhuriyet Tarihi B. D. (gulsoyberksan@gmail.com), (Orcid: 0000-0001-6101-4770).

DIPLOMATIC DUTIES ASSUMED BY ZEKI KUNERALP (1941-1979)

Abstract

Zeki Kunalp is a prominent diplomat who served in the Turkish Ministry of Foreign Affairs over the course of the twentieth century. Being the son of an infamous political opponent of the Turkish War of Independence, Mr. Ali Kemal, his application to join the Turkish Foreign Ministry was initially deemed objectionable. When his case had been conveyed to the Then-President İsmet İnönü, he affirmed that “the state apparatus does not hold grudges”. Thus, Mr. Kunalp was admitted into the Turkish Diplomatic Service in 1941. Mr. Kunalp assumed various posts at the central organization of the Ministry in Ankara as well as in the Foreign Service between 1941-1960 particularly at the Turkish Embassies in Bucharest, Prague and the Turkish Permanent Delegation to NATO. He took part in drafting London and Zurich Agreements which enabled Turkey to designate herself as a guarantor power of the Island of Cyprus. In this regard, he relayed essential information to the Prime Minister at the time Adnan Menderes and Foreign Minister Fatin Rüştü Zorlu. He played a significant role in Turkish-British relations regarding the Cyprus issue. Between 1960-1979, he served as the Turkish Ambassador to Bern (1960-1964) then he served twice as the Turkish Ambassador to London. Later, he was appointed as the Secretary-General of the Foreign Ministry in Ankara and ultimately he became the Turkish Ambassador to Madrid. In 1978 he was assassinated by a terrorist organization named Justice Commandos of the Armenian Genocide (JCAG) while serving as ambassador in Madrid. His official vehicle was attacked causing the death of his spouse Mrs. Necla Kunalp, his brother-in-law and a retired Turkish ambassador Mr. Beşir Balcıoğlu and his Spanish chauffeur Mr. Antonio Torres Olmedo. Mr. Kunalp survived as he was not present in the vehicle during the assault. He retired in 1979.

Keywords: *Zeki Kunalp, Cyprus Issue, Diplomacy, Turkish Embassy in Bern, Turkish Embassy in London, General Secretariat of the Turkish Ministry of Foreign Affairs, Turkish Embassy in Madrid.*

Giriş

Zeki Kuneralp, 2 Eylül 1914 tarihinde İstanbul'da, Büyükkada semtine bağlı Nizam Mahallesi'nde doğmuştur.¹ Babası Ali Kemal², annesi Sabiha Hanım'dır. Babasını sevdiğini fakat aynı zamanda çekindiğini söylemiştir. Annesine olan sevgisinin farklı olduğunu ve babasından daha fazla yakınlık duyduğunu belirtmiştir. Çocukluğunda Fransız okullarından eğitim almış bir mürebbiyesi de olan Kuneralp, iyi bir eğitim görmüştür. Kendi ifadesiyle babasının ölümüne kadar rahat bir çocukluk geçirmiştir.³

İttihat ve Terakki Hükümeti'nin iktidar olması ile yazı yazması yasaklanan Ali Kemal, tekrar sürgüne gönderilmiştir. 1918 yılına gelindiğinde I. Dünya Savaşı bitmiş, Osmanlı Devleti mağlup olmuş ve İttihatçı Hükümet istifa etmiştir. İttihatçıların ileri gelenlerinin ülkeyi terk etmesiyle Ali Kemal'in yazma yasağı da son bulmuştur. 1919 yılının Mart ayında kurulan I. Damat Ferit Paşa Hükümeti'nde Eğitim Bakanlığı, 19 Mayıs 1919 tarihinde kurulan II. Damat Ferit Paşa Hükümeti'nde İçişleri Bakanlığı görevi yapmıştır. İngilizler, İzmir'in işgali sonrası başlayan silahlı direnişlerin bastırılması için Ali Kemal'i görevlendirmiştir. Ali Kemal de İçişleri Bakanı olarak valilere verdiği talimatlarda silahlı direnişlerin bastırılmasını emretmiştir. Bunun karşılığında İngilizlerden, Yunanların Anadolu'nun içlerine ilerlemesinin durdurulması sözünü almaya çalışmıştır. Ancak bu konuda başarısız olmuş, Yunanlar Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemişlerdir. Bunun üzerine Ali Kemal,

1 Yücel Güçlü, *Zeki Kuneralp and Turkish Foreign Service*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2015, s. 23.

2 Zeki Kuneralp'in babası Ali Kemal 1869 yılında İstanbul'da doğmuştur. Gerçek adı Ali Rıza olmakla birlikte Namık Kemal'e olan sempatisinden dolayı Kemal adını almıştır. Süleymaniye'de klasik tarzda eğitim veren Kur'an kursundan sonra Kaptanpaşa ve Gülhane askeri hazırlık okullarına girmiştir. 18 yaşında Fransa'ya gitmiş ancak Paris'te Türklere karşı olan saldırgan tutumundan rahatsız olmuştur. Paris'ten sonra Cenevre'ye gitmiş ve buradaki özgürlük ortamından çok etkilenmiştir. İlk bu şehirde aşık olan Ali Kemal, sevdiği kadın memleketine gidince İstanbul'a dönmüştür. Mülkiye'de okurken öğrenci birlikleri kurmak istemiş ancak Fransa'da ve İsviçre'de oldukça normal olan öğrenci birlikleri İstanbul'da hoş karşılanmamıştır. 9 ay hapis cezası almış ve Padişah'tan af dilerse serbest bırakılacağı söylenmiştir. Ali Kemal yanlış bir iş yapmadığını düşündüğü için bu teklifi kabul etmemiştir. Sonuçta Halep'e sürgün edilmiş ve 5 yıllık sürgünün ardından 1895 yılında yeniden Paris'e gitmiştir. Paris'te ülkenin geleceği ile ilgili yapılan toplantılarda baskı rejiminden kurtulmak için güç kullanılması önerilmiştir. Ancak Ali Kemal, Padişahla uzlaşma taraftarı olduğundan bu görüş ayrılığı onun geleceğini etkilemiştir. II. Abdülhamid ise maddi olarak bazı Jön Türkleri desteleyerek sevgilerini kazanmak istemiştir. Ali Kemal de bir süre Brüksel'deki Osmanlı Elçiliği'nde kâtiplik yapmıştır. 1900 yılında Mısır'a gitmiş, burada günlük gazetelerde yazılar yazmıştır. Tatillerini İsviçre'de geçirmiştir. Bu tatillerin birinde ilk eşi olan Winifred Brun'la tanışmıştır. Selma ve Osman Ali isimlerinde iki çocuğu olmuştur. İngiliz eşi Winifred, Osman Ali'nin doğumu sırasında vefat etmiştir. Çocuklarının bakımını bir İngiliz olan kayınvalidesi üstlenmiştir. 1 Ocak 1914 tarihinde Müşir Zeki Paşa'nın kızı Sabiha Hanım ile evlenmiş, bu evliliğinden Zeki Kuneralp doğmuştur. Bkz: Orhan Karaveli, *Ali Kemal "belki de bir günah keçisi..."*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, ss. 24-35.

3 Zeki Kuneralp, *Sadece Diplomat*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1981, ss. 20-21.

26 Haziran 1919 tarihinde İçişleri Bakanlığı'ndan istifa etmiştir.⁴ Bakanlıktan istifa ettikten sonra *Peyam-ı Sabah* gazetesinde Milli Mücadele aleyhine yazılar yazmıştır. Ankara Hükümeti'ni İttihatçıların devamı olarak görmüştür. İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşunun ardından 10 Eylül 1922 tarihinde "Gayeler bir idi ve birdir" başlıklı yazısında yanıldığını söylemiştir.⁵ Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından Ankara Hükümeti Ali Kemal'in tutuklanmasını istemiştir. İstanbul polis teşkilatında görev alan Cem ve Mazlum isimli iki komiser, Ali Kemal'i Beyoğlu'nda tıraş olurken yakalamış ve İzmit'e getirmişlerdir. Sakallı Nurettin Paşa'nın emriyle 6 Kasım 1922 tarihinde İzmit merkez kumandanlığı köşkünden çıkarılırken linç edilmiştir. Mustafa Kemal ve İsmet Paşa böyle bir yargısız infazdan rahatsızlık duymuştur. Ali Kemal'in linç edilmesi, hala İstanbul'da bulunan ve İngilizlere hizmet eden Milli Mücadele karşıtları arasında korku yaratmıştır. Hayatlarının tehlikede olduğunu düşünen bu kişiler İstanbul'dan kaçmışlardır.⁶

Babasının ölümünden sonra Zeki Kuneralp annesiyle beraber 1923 yılının Ocak ayında Garmisch'e (Almanya) teyzesinin yanına gitmiştir. Eniştesi onun eğitimiyle özel olarak ilgilenmiştir. Almanca öğrenmeye burada başlamıştır. 1923 yılının sonbaharında Napoli'de yaşayan diğer teyzesini ziyaret etmişlerdir. İtalya'da yaşadığı dönemde Latince öğrenme fırsatı bulmuştur. 1924 yılının ilkbaharında İsviçre'ye gelmiş ve 1925-1938 yılları arasında Bern şehrinde yaşamıştır. Ortaöğretim eğitimini, 1925-1933 yılları arasında Realschule des Staedisches Gymnasium Bern'de almıştır. Derslerinde oldukça başarılı olmuştur. Sonraki yıllarda Bern üniversitesinde hukuk eğitimi görmüş ve aynı okulda lisansüstü çalışmalar yapmış, uluslararası hukuk ve ticaret alanında uzmanlaşmıştır. 5 Mayıs 1938 tarihinde mezun olmuştur.⁷

Zeki Kuneralp iyi bir eğitim görmüş, Almanca, Fransızca, Latince eğitimi alma fırsatı bulmuştur. Bir diplomatta olması gereken en önemli özellik yabancı dil bilmesidir. Bu bağlamda oldukça donanımlı olan Kuneralp'in Bern Üniversitesi gibi köklü bir kurumda lisans ve lisansüstü çalışmalar yapması analiz yeteneğini geliştirmiştir. Aldığı bu eğitimler onun başarılı bir diplomat olmasını sağlamıştır.

4 Zeki Kuneralp, *Ali Kemal Ömrüm*, İsis Yayıncılık, İstanbul, 1985, ss. 180-184; Ş. Can Erdem, *Sadrızam Damat Ferit Paşa*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2002, ss. 9-10, 63-69.

5 Ali Kemal, "Gayeler bir idi ve birdir", *Peyam-ı Sabah*, 10 Eylül 1922, s. 1.

6 Rahmi Apak, *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, ss. 262-265.

7 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 21-33; Güçlü, *a.g.e.*, ss. 72-74.

1. 1941-1960 Yılları Arasındaki Diplomatik Görevleri

1939 yılının ilkbaharında askerlik görevini yapmak için Türkiye'ye geri dönen Kuneralp, Denizli'de askerliğini yaparken tesadüfen gazetelerde Dışişleri Bakanlığı meslek memurluğu sınav ilanını görmüştür. 1940 yılının Ağustos ayında Ankara'da yapılan sınava komutanlarından izin alarak katılmıştır. Birçok yabancı dil bilmesi ve sınavda gösterdiği iyi performans onun Dışişleri Bakanlığı'na girmesini kolaylaştırmıştır. Ancak Ali Kemal'in oğlu olması Dışişleri Bakanlığı'ndaki yetkilileri tereddütte bırakmıştır ve yetkililer durumu Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye aktarmışlardır. İsmet İnönü de "Başarılı bir genci neden engelleyelim? Sınavda başarılı olursa bu vazifeye başlar" demiştir. Zeki Kuneralp, İsmet İnönü'nün kendisine olan bu yaklaşımını unutmamıştır. 1963 yılının Kasım ayında Londra Büyükelçiliği görevine gitmeden önce Ankara'da usul gereğince Başbakan İsmet İnönü'nün huzuruna çıkmıştır. Kendisine bu görüşmede teşekkür etmiştir.⁸

Askerliğini bitirdikten sonra 1941 yılının sonbaharında Dışişleri Bakanlığı'ndaki görevine başlamıştır. İlk görev yeri Ticaret Daire Teşkilatı olmuştur. Burada Genel Müdür Bedri Tahir Şaman ve Şube Daire Başkanı Şakir Bengütaş ile beraber çalışmıştır. Zeki Kuneralp usta-çırak ilişkisi içerisinde her iki amirinden de önemli tecrübeler edinmiştir. Ticaret Daire Teşkilatı'ndaki ilk görevi, Almanya'da üretilen ve Atebrin adı verilen sıtma ilacının Türkiye'ye getirilmesini organize etmek olmuştur. Atebrin ilacını alabilmek için Almanya'ya balık ihraç edilmiştir. Bu konudaki tüm yazışmaları Zeki Kuneralp yapmıştır.⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın henüz başladığı dönemde Dışişleri Bakanlığı'ndaki Ticaret Daire Teşkilatı'nda göreve başlayan Kuneralp, Türkiye'nin bu dönemde yürüttüğü iç ve dış politikalara dair görüşlerini hatıralarında yazmıştır. Buna göre, Türkiye'nin uyguladığı aktif tarafsızlık politikasını başarılı bulmuş, Müttefik devletlerin¹⁰ Türkiye'yi savaşa sokmak için neler yaptıklarını ve İsmet İnönü'nün askeri ve lojistik ihtiyaçları öne sürerek nasıl savaşa girmekten kaçındığını anlatmıştır. İç politikada "Varlık Vergisi"¹¹

8 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 34-35; İlber Ortaylı, "Artık herkes onun yolunda", *Hürriyet*, 20 Ocak 2019, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/artik-herkes-onun-yolunda-41088630>, (Erişim: 03.10.2021); Karaveli, *a.g.e.*, ss. 209-210.

9 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 35-42.

10 II. Dünya Savaşı'nda Müttefik devletleri İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Çin oluşturmuştur. Türkiye ise savaşın dışında kalmayı bir politika olarak benimsemiştir. Müttefik devletler Türkiye'yi savaşa kendi taraflarında sokmak için 1943 yılında Adana ve Kahire, 1945 yılında Yalta Konferansını düzenlemişlerdir. Savaşın sonuna yaklaşıldığında Türkiye kurulacak yeni dünya düzeninde yer alabilmek için 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya resmen savaş ilan etmiştir. Bkz: Selim Deringil, *Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 56, 195-205, 216-221, 225-236, 257-259.

11 II. Dünya Savaşı ortamında artan kamu harcamaları hükümeti yeni gelir kaynakları aramaya sevk etmiştir. Bu bağlamda 11 Kasım 1942 tarihinde Varlık Vergisi kabul

yasasının çıkarılmasını doğru bulmuştur. Ancak vergi oranlarını belirleyen heyetlerin keyfi davrandığını, azınlıklardan alınan vergilerin orantısız olduğunu ve bu durumun Türkiye'nin yurtdışında itibarını zedelediğini anılarında yazmıştır.¹²

Zeki Kuneralp'ın, Ticaret Daire Teşkilatı'ndan sonraki görev yeri Bükreş Elçiliği olmuştur. 3 Mart 1943 tarihinde Bükreş Elçiliği Üçüncü Kâtipliği'ne atanmıştır.¹³ Eşi Necla Hanım ile Ticaret Dairesi'nde görev yaparken tanışmıştır. Bükreş Elçiliği'ne ataması yapılmaya da 1943 yılının Mart ayında yıldırım nikâhıyla evlenmiştir. 1943 yılının Mart ayının sonunda Bükreş'e gelmişlerdir. O dönemde Bükreş Büyükelçisi olarak Hamdullah Suphi Tanrıöver görev yapmıştır. Hamdullah Suphi Bey, Milli Mücadele döneminin önemli kalemlerinden ve hatiplerinden birisi olmuştur. Zeki Kuneralp, görevi sırasında Hamdullah Suphi'nin merkeze gönderdiği raporları çok uzatarak yazdığını bu sebeple de Bükreş Elçiliği Başkâtibi Hasan Nurelgin'in Büyükelçinin yazılarını sürekli kısalttığını fark etmiştir. Bu durumu hiçbir zaman unutmayan Zeki Kuneralp Büyükelçi olduğunda raporlarını kısa ve öz yazdırmıştır. Böylece daha alt düzeydeki görevlerde edindiği tecrübeler onun ileride yapacağı işlerde hayatını kolaylaştırmıştır.¹⁴

Kuneralp'ın Bükreş Elçiliği'ndeki görevleri şunlardır: Elçilikten merkeze giden, merkezden elçiliğe gelen telgrafları şifrelemek, Türkiye ile Romanya arasında gelişen olaylar hakkında gelen raporları düzenlemek ve Romanya'da yaşayan Türklerle ilgili olabilecek tüm meseleleri Romanya'nın ulusal ve yerel hukuku çerçevesinde gözden geçirip, Büyükelçi'ye bilgi vermek. Romanya'da o dönemde diplomatlar ve yüksek sosyete arasında Fransızca konuşulması Zeki Kuneralp için avantaj olmuş ve Romen makamlarıyla sürekli ve samimi ilişkiler kurmasını sağlamıştır. Üçüncü Kâtiplik görevini sürdürürken Rusça da öğrenmiştir. II. Dünya Savaşı'nın devam etmesi nedeniyle Üçüncü Kâtiplik görevini zorlu bir dönemde yapmıştır. Ancak dışa dönük bir mizaca sahip

edilmiştir. Kanun olağanüstü ekonomik ve mali koşullar içerisinde bir defaya mahsus olarak çıkarılmıştır. Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na göre yasa ile şunlar hedeflenmiştir: Enflasyon ile mücadele için tedavülde para çekmek, savaş yıllarında çok para kazanmış olanlardan vergi almak ve devletin gelirlerini artırmak. Varlık Vergisi'nin mükelleflerini tüccarlar, emlak sahipleri ve büyük toprak sahipleri oluşturmuştur. Yani bu verginin en önemli mükellefleri zenginler olmuştur. Mükelleflerin büyük kısmını gayrimüslimlerin oluşturması, farklı vergi oranlarının uygulanması ve uygulama esnasında yaşanan bazı haksızlıklar Varlık Vergisi'nin günümüze kadar tartışılmasına neden olmuştur. Bkz: *TBMM Zabut Ceridesi*, VI. Devre, C. 28, İçtima. 4, İnikat. 3, ss. 14-21; Şevket Pamuk, *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 201-202.

12Kuneralp, *Sadece Diplomat*, s. 43; "Savaşa Nasıl Girmedik?", *Milliyet*, 9 Mayıs 1995,

<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=Kuneralp%20anlat%C4%B1yor:%27Sava%C5%9Fa%20nas%C4%B1l%20girmedik?&isAdv=false>, (Erişim: 04.10.2021)

13 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 159-5-5, 3 Mart 1943.

14 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 41, 47-51.

olması işlerini kolaylaştırmıştır. Romanya'nın Balkanlardaki önemli konumu ve petrol kaynaklarına sahip olması Türkiye'nin ilgisini çekmiştir. Bu bağlamda ülkenin gidişatını gözlemleyip bilgiler toplamış ve elde ettiği bilgileri Bükreş Büyükelçisi Hamdullah Suphi ile de paylaşmıştır.¹⁵

Zeki Kuneralp diplomatik görevlerinin dışında Romanya'nın siyasi durumu hakkında da çıkarımlarda bulunmuştur. Örneğin II. Dünya Savaşı nedeniyle Romenlerin işgal edilme korkusu taşıdıklarını, Ruslar yerine İngilizler tarafından işgal edilmeyi tercih ettiklerini ve bu işgalin Türkiye vasıtasıyla gerçekleşebileceğine inandıklarını belirtmiştir. Kuneralp, Türkiye'ye o dönemde olan ilginin sebebini böyle açıklamıştır. 1944 yılından sonra Romanya'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) etkisinin arttığını, ülkenin SSCB işgaline uğradığını ve değişen siyasi iklim sonucunda Komünistlerin iktidarı ele geçirdiğini hatıratında yazmıştır. Kuneralp, uzun yıllar Rumen halkının bu durumu kabullenmediğini kendi görüşü olarak ifade etmiştir.¹⁶ 1947 yılında Bükreş Elçiliği'ndeki görevi sona ermiştir. 1947 yılının ilkbaharında Türkiye'ye geri dönmüş ve siyasi işlerle ilgilenen bir dairenin kâtipliğini yapmıştır.¹⁷

Zeki Kuneralp'in atandığı şube aynı zamanda Rusya ile olan ilişkilere de baktığı için yeni görevinde ilgilendiği meselelerden birisi de Rusya'da Türkiye hakkında yazılan kitapları ve Rus basınında çıkan haberleri okumak olmuştur. Bunun en önemli sebepleri, II. Dünya Savaşı sonrası SSCB'nin, Türkiye'den toprak ve boğazlardan üs talep etmesi, Türk-Sovyet Dostluk Antlaşmasını 19 Mart 1945 tarihinde feshetmesi ve attığı bu adımlarla Türkiye için oldukça tehlikeli bir ülke haline gelmesidir.¹⁸ Bükreş'te görev yaparken Rusça öğrenmiş olması işleri takip etmesini kolaylaştırmıştır. Türk-Sovyet ilişkilerine dair raporlar hazırlamıştır. Yeni görevine başladıktan birkaç ay sonra Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği görevinde değişiklik yaşanmış, Fuat Carım Genel Sekreter olurken Zeki Kuneralp de onun Özel Kalem Müdürü olmuştur. Böylece Genel Sekreterliğe gelen raporlar ilk olarak onun elinden geçmiştir. Önem sırasına göre belgeleri tasnif etmiş, Genel Sekreter'in hangi belgeleri göreceğine karar vermiştir. Bu durum Genel Sekreter ile yakınlaşmasının yolunu açmıştır. Türkiye'de görev yapan Büyükelçiler ile tanışma fırsatı bulmuş, ayrıca önemli görevlerde bulunan kişilerle bağlantılar kurmuştur. Zeki Kuneralp'in Özel Kalem Müdürlüğü sırasında Türkiye, Sovyet tehlikesinden dolayı yüzünü batıya çevirmiş ve NATO üyeliğini öncelikli hedef haline getirmiştir. Bu konuyla yakından ilgilenen Kuneralp aynı zamanda bu dönemde geçmiş yıllardaki çeşitli belgelere ulaşma fırsatı da bulmuştur. II. Dünya Savaşı'ndaki Türk dış politikasına dair belgeleri incelemiş ve belgelerden bir dosya hazırlamış, dosyaya da "Savaş İçinde Türk Dış Politikası" adını vermiştir. Türkiye'nin

15 Güçlü, *a.g.e.*, ss. 163-167.

16 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, 56-61.

17 *A.g.e.*, s. 66.

18 Süleyman Beyoğlu, "Türkiye'nin Dış Politikası (1923-2000)", *Modern Türkiye Tarihi*, (Ed. Süleyman Beyoğlu ve Ali Satan), Marmara Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, ss. 207.

demokrasiye geçmesi, Şükrü Saraçoğlu'nun 1939 yılında yaptığı Moskova görüşmesi, Fransa ve İngiltere ile 1939 yılında yapılan üçlü ittifak, 1941 yılında Almanya ile saldırmazlık paktı imzalanması ve 1945 yılında İsmet İnönü'nün Meclis'te yaptığı konuşma dosyanın içeriğini oluşturmuş ve daha sonrasında bu dosyayı bir kitap haline getirmiştir.¹⁹ 1949 yılında Genel Sekreter Brezilya Büyükelçisi olduktan sonra Zeki Kuneralp'in görev yeri değişmiş, Prag Elçiliği Başkâtipliği'ne atanmıştır. Yeni görev yerine gelmeden önce Bakanlığın teşkilatı ve faaliyetlerinin düzenlenmesi hakkında bir rapor hazırlamıştır.²⁰

1949 yılının Kasım ayında Prag'a gelen Kuneralp, burada şu konular üzerinde çalışmalar yapmıştır:

1- SSCB'nin toprak ve boğazlardan üs talebi hakkında çalışma hazırlamıştır. SSCB'nin istekleri hakkında Rusça yazılmış kitapları incelemiştir. Kitaplarda SSCB'nin Millî Mücadele döneminde Türkiye'ye bıraktığı vilayetlerin (Kars, Ardahan) özü itibariyle Türk olmadığı, bırakılan yerlerin Misak-i Milli prensiplerine uymadığı ve o dönemde SSCB'nin gücü zayıf olduğundan durumu kabul ettiği yazılmıştır. İlaveten daha sonraki süreçte Türkiye'nin, SSCB aleyhinde faaliyetlerde bulunduğundan 1945 yılında Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması'nın feshedildiği belirtilmiştir.

2- Prag'da bulunan Konsolosluk Arşivi ve Dışişleri Bakanlığı Genel Arşivi'nin düzenlenmesi hususunda ayrıntılı bir rapor hazırlamıştır. Raporu beğenilmiş ve raporu gerçekleştirmesi için merkeze çağırılması düşünülmüştür. Fakat Kuneralp'in eşinin hamileliği nedeniyle 1951 yılı şartlarında Prag'dan Ankara'ya seyahat etmesi zor olacağından merkez anlayışlı davranmış ve görev kendisine verilmemiştir.

3- Konsolosluk harçlarının hesaplanması için bir sistem geliştirmiştir. Hesap makineleri kullanılmaya başlanınca fikri uygulanmamıştır.

4- I. Dünya Savaşı'nda Galiçya cephesinde savaşan askerlerimizden şehit olanlar, Rutanya denilen bölgeye gömülmüşlerdir. I. Dünya Savaşı'nın ardından bölge Avusturya'dan alınıp Çekoslovakya'ya verilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra bölge SSCB'ye bağlanmıştır. Böyle olunca problem ortaya çıkmış ve şehitliğin Prag'a taşınması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda bir rapor hazırlamıştır.

5- İdari görevleri dışında çeşitli toplantılara katılmıştır. Amacı yerli halktan kişilerle temas kurarak bilgi edinmek olmuştur. Ancak Çekoslovakya'nın, SSCB bloğuna katılmış olması işini zorlaştırmıştır. Yerli halk içine kapanık olduğundan Zeki Kuneralp diplomatik görev yapan kişilerle ilişkiler kurmuştur. Onlarla Çekoslovakya'nın meselelerini tartışmış ve bilgi edinmiştir.²¹

19 Ayrıntılı bilgi için bkz: Zeki Kuneralp, *İkinci Dünya Harbi'nde Türk dış Siyaseti: Dışişleri Bakanlığı'nın on bir telgrafi*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1982, ss. 7-92.

20 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, 63-78; Güçlü, *a.g.e.*, ss. 180-184.

21 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 81-89.

1952 yılında Türkiye NATO'ya girmiş ve NATO Sekreteryası Türkiye Daimi Temsilciliği kurulmuştur. Fatin Rüştü Zorlu²², 15 Mart 1952 tarihinde kurulan temsilciliğin başına getirilmiştir.²³ Bu süreçte bir çalışma ekibi kuran Zorlu, 1952 yılında Zeki Kuneralp'i Türkiye Temsilciliği Birinci Sekreteri olarak ekibine dâhil etmiştir.²⁴ Kuneralp, Zorlu ile olan ilişkilerini hatıratında detaylı olarak anlatmıştır. Zaman zaman kendisiyle ters düştüklerini de ifade etmiştir. Ege Adalarına kurulmak istenen NATO altyapı tesisleri projesine Kuneralp olumlu bakmıştır. Fatin Rüştü ise Adalara hiçbir şekilde kuvvet yerleştirilemeyeceğini belirtmiştir. Bunun üzerine Kuneralp, istifa etmeyi düşünmüştür. Ancak Zorlu, onun gönlünü almış ve olay tatlıya bağlanmıştır. Fatin Rüştü Zorlu'nun çalışma azmine hayran olduğunu, Türk dış politikasında NATO'nun önem kazanmasında en büyük rolü onun oynadığını yazmıştır. NATO'dan önemli askeri ve lojistik destek alındığını ancak bunun karşılığında Türk dış politikasının NATO eksenine girdiğini ve bu nedenle iç politikada eleştiriler alındığını da ifade etmiştir. NATO Temsilciliği'nde birçok komite çalışmasına Kuneralp katılmıştır. NATO'yu halka tanıtmaya komitesinde delegelik yapmış, Türkiye'nin NATO hakkındaki fikirleri üzerine rapor hazırlamış ve Zorlu'nun emriyle kaleme aldığı bu raporda Ortadoğu ve Balkanların güvenliği için Türkiye'nin sahip olduğu stratejik öneme vurgu yapmıştır.²⁵

9 Mart 1954 tarihinde Zeki Kuneralp'in memurluk derecesi 6. dereceye²⁶, 19 Şubat 1955 tarihinde ise 4. dereceye çıkarılmış ve Ortadoğu Müsteşarı unvanıyla temsilcilikteki görevini sürdürmüştür.²⁷ Kuneralp'in derecesi yükselince NATO Savunma Koleji'nde konferanslar vermiş, "Türkiye'nin Ekonomik ve Siyasi Sorunları" başlıklı çalışmasını burada gerçekleştirilen bir sempozyumda sunmuştur. 1955 yılı sonrası işlerin temsilcilikte zorlaştığını ifade etmiş, bunun sebebi olarak da iki meseleyi göstermiştir. Bunlar: "Asya-Afrika Konferansı" ve "6/7 Eylül Olaylarıdır". Bandung'da düzenlenen konferansa Türkiye'yi temsilen Fatin Rüştü Zorlu'nun başkanlığında bir heyet katılmıştır. Heyette Kuneralp de yer almıştır. Aslında Kuneralp, düzenini bozmaktan ve uzun uçuşlar yapmaktan hoşlanmadığından heyette yer aldığını öğrenince pek memnun olmamıştır. Konferanstan sonra ise fikri değişmiş ve farklı tecrübeler kazandığı için mutlu olduğunu ifade etmiştir. Konferansta sömürgeci yeni kurtulmuş Asya ve Afrika ülkelerinin alacağı pozisyon görüşülmüştür. SSCB tehlikesi en önemli gündem maddesi olmuştur. Hindistan Başbakanı Nehru, hem SSCB hem de Amerika'dan uzak bir politika izlenmesini önermiştir. Atom silahlarının yasaklanması gerektiğini vurgulamıştır. Fatin Rüştü Zorlu buna

22 1954-1955 yılları arasında Başbakan Yardımcılığı ve 1957-1960 arası Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. 27 Mayıs İhtilali'nden sonra idam edilmiştir. Bkz: Örsan Öymen, *Bir İhtilal Daha Var.. 1908-1980*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987, ss. 330-333.

23 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 128-19-4, 15 Mart 1952.

24 Güçlü, *a.g.e.*, s. 228.

25 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 93-105.

26 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 243-7-4, 9 Mart 1954.

27 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0; Yer No: 249-6-10, 19 Şubat 1955.

karşı çıkmış ve Çekoslovakya örneğini vermiştir. II. Dünya Savaşı sonrası Çekoslovakya tarafsız bir politika izlemek istemiş ancak bu politikada başarısız olmuş ve komünist rejim iktidara gelmiştir. Zorlu'nun tezleri Çin Başbakanı'nın destekleriyle kabul edilmiştir. Çin, Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak istediğinden bu tezleri desteklemiştir.²⁸

Temsilcilikte gündeme gelen bir başka problem de "6/7 Eylül 1955" olayları olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında (1947 yılından itibaren) Yunanistan, Kıbrıs'ı tamamen ilhak etmek istemiş, bu politikasına da Enosis adını vermiştir. Enosis'i gerçekleştirmek için Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü [Ethniki Organosis Kiprion Agoniston (EOKA)] isimli bir Rum terör örgütü kurulmuş ve Kıbrıs'ta yaşayan Türklere saldırılar gerçekleştirilmiştir.²⁹ Türk-Yunan ilişkilerinin gerginleştiği bir dönemde, Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba atıldığı haberi *İstanbul Ekspres*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Vatan*, *Zafer*³⁰ gibi pek çok gazetede yer almıştır. Çıkan haberlerin etkisiyle İstanbul'da yaşayan Rumların evlerine ve dükkânlarına saldırılar düzenlenmiş, ardından İzmir ve Ankara'da da benzer olaylar yaşanmıştır. Bunun üzerine hükümet üç ilde sıkıyönetim ilan etmiştir.³¹

Zeki Kuneralp, 6-7 Eylül 1955 olaylarının NATO Daimi Temsilciliği'nde gerginliğe neden olduğunu raporunda yazmıştır. Bu rapora göre, NATO üyesi olan Türkiye ve Yunanistan arasında çıkan sorun NATO Konseyine taşınmıştır. Ancak Konseyden bir karar çıkmamıştır. Türk Hükümeti yaşanan olaylardaki sorumluluğu reddetmeyip, ölçülü bir duruş sergileyince problem önemini yitirmiştir. 1956 sonrası Kıbrıs konusunda hükümetin taksim politikasını benimsediğini ama Yunanlıların taksimi kabul etmediğini belirtmiştir. NATO Daimi Delegatesi olarak kendisinden farklı görevler de istenmiştir. Örneğin temsilciliğe gelecek milletvekili heyetine NATO hakkında brifing vermesi talep edilmiştir. Ancak milletvekillerinin gelmeleri iptal olunca brifing verememiştir. Görevinin son yılında, NATO Altyapı Konseyinin çözemediği sorunlar nedeniyle kurulmuş olan özel bir komitenin başkanlığına getirilmiştir. Kurulacak altyapı tesislerinin masraflarını NATO mu yoksa tesislerin kurulacağı ülkelerin mi karşılayacağı tartışma konusu olmuş, sonuçta Kuneralp başkanlığındaki komite

28 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 106-112.

29 Ali Satan, "Kıbrıslı Türklerin Devletleşme Mücadelesi", *Modern Türkiye Tarihi*, (Ed. Süleyman Beyoğlu ve Ali Satan), Marmara Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014, ss. 334-335.

30 "Atamızın Evi Bomba ile Hasara Uğradı", *İstanbul Ekspres*, 2. Baskı, 6 Eylül 1955, s. 1; "Örfi idare kaldırıldı", *İstanbul Ekspres*, 7 Eylül 1955, s. 1; "Selanikte Atatürk'ün evine bomba atılması yurdda infial yarattı", *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1955, s. 1; "Kıbrıs'taki tethiş için Yunanlılara İhtar", *Hürriyet*, 6 Eylül 1955, s. 1; "İstanbul ve İzmir'de örfi idare ilan edildi", *Hürriyet*, 7 Eylül 1955, s. 1; "Eden Zorlu ile görüştü", *Vatan*, 6 Eylül 1955, s. 1; "İstanbul ve İzmir'de Dün Gece Örfi İdare İlan Edildi", *Vatan*, 7 Eylül 1955, ss. 1, 7-8; "Meclis Toplantıya Çağrıldı", *Vatan*, 8 Eylül 1955, s. 1; "Kıbrıslı Türklerin Londra'da Yaptıkları Heyecanlı Miting", *Zafer*, 6 Eylül 1955, s. 1; "Selanikte Menfur bir tethiş hadisesi", *Zafer*, 7 Eylül 1955, s. 1.

31 Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, ss. 48-53; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944-1973) "Dp Yokuş Aşağı 1954-1957"*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, ss. 143-145.

eşitlik ilkesine dayanan bir karar vermiştir. NATO Konseyi de problemi bu rapora göre çözmüştür.³²

Yedi buçuk senelik dış hizmetinden sonra Kuneralp, 1957 yılının ilkbaharında Ankara'ya geri dönmüştür. 3 Mayıs 1957 tarihinde memurluk derecesi 4. dereceden 3. dereceye yükseltilmiş ve Dışişleri Bakanlığı Genel Kâtiplik Siyasi İşler Yardımcılığı'na tayin edilmiştir.³³ Görevi sırasında en çok ilgilendiği konular Bağdat Paketi meselesi ve Kıbrıs sorunu olmuştur. Bağdat Paketi, Ortadoğu coğrafyasında Sovyet yayılmacılığına karşı Amerika'nın teşvikleriyle 1955 yılında kurulmuştur. Irak, İran, İngiltere, Pakistan ve Türkiye paktın üyeleridir.³⁴ Bağdat Paketi'nin 1957 yılının sonunda Ankara'da yapılan toplantısına Kuneralp de katılmış ve zabıt tutmuştur. Toplantıda Ortadoğu'nun son durumu görüşülmüştür.³⁵ Ortadoğu konusunda uzmanlaştığı için Türkiye Cumhuriyeti ile Afganistan Krallığı arasında 8 Şubat 1958 tarihinde yapılmış olan "Hava Ulaştırması Hakkındaki Anlaşmayı", Türk Hükümeti adına imzalama görevi 10 Nisan 1958 tarihinde kendisine verilmiştir.³⁶ Zeki Kuneralp, 1958 yılının Haziran ayında Bağdat Paketi'ni ilgilendiren konularda Hükümeti temsilen İngiltere Hükümeti ile müzakerelerde bulunmak üzere görevlendirilmiştir.³⁷ Bu görüşmelerde gösterdiği başarılarından ötürü, 29 Ağustos 1958 tarihinde memurluk derecesi ikinci dereceye yükseltilmiş ve Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği Birinci Yardımcılığı'na getirilmiştir.³⁸

Kuneralp, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği Yardımcılığı görevini yaparken Hükümetin dış politikasını üç başlık altında toplamıştır: Batı ülkeleriyle ilişkileri geliştirmek, Kıbrıs sorununu çözmek ve SSCB'nin yayılmasına karşı tedbir almak. SSCB'nin politikalarına karşı Türk Hükümeti'nin dirayetini kaybetmediğini ve gerekli notaların verildiğini yazmıştır. 1959 yılının Türk-Amerikan ilişkilerinde bir dönüm noktası olduğunu ve iyi ilişkiler sayesinde Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne seçildiğini söylemiştir. Kıbrıs konusunda 1959 yılında önemli adımlar atılmıştır. 1959 yılının Şubat ayında Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanmıştır. Bu antlaşmalardan sonra 16 Ağustos 1960 tarihinde "Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti" ilan edilmiştir. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan sağlanan antlaşmanın garantör devletleri olmuştur. Yunanistan 950, Türkiye 650 tane asker bulundurma hakkı elde etmiştir. Bu antlaşma maddelerinin temelini oluşturulmasında görev alan heyette Zeki Kuneralp de yer almıştır.³⁹ Zürih ve Londra Antlaşmalarının ardından Türk-

32 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 113-117.

33 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 265-17-16, 3 Mayıs 1957.

34 Davut Dursun, "Bağdat Paketi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, ss. 446-447.

35 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 124-125.

36 Cumhurbaşkanlığı Arşivi(CA), Ebiş Sıra No: 03005679, Ek No:1, Belge Kayıt No: 247329, 10 Nisan 1958.

37 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 149-30-14, 7 Haziran 1958

38 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 272-27-5, 29 Ağustos 1958.

39 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 124, 135-151; İbrahim Artuç, *Kıbrıs'ta Savaş Ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989, ss. 45-49; TBMM Zabıt Ceridesi, XI. Devre, C. 11, İçtima 3, İnikat 25, s. 247.

Yunan ilişkileri ivme kazanmıştır. İlişkilerin daha fazla geliştirilebilmesi için her iki ülkede bulunan azınlıkların problemlerinin karşılıklı olarak çözülmesi kabul edilmiştir. Bu konu hakkında iki kişilik bir komite kurulmuş ve komitenin Türk üyesi Zeki Kunalalp olmuştur. Komitenin Atina'da yapacağı toplantıya onun katılması 22 Haziran 1959 tarihinde kararlaştırılmıştır. 1959 yılının Temmuz ayında Atina'ya gitmiş ve incelemelerde bulunmuştur. Batı Trakya'da yaşayan Türkleri ziyaret etmiştir. Ağustos ayında konu hakkında detaylı bir rapor hazırlamıştır. Raporda azınlıkların idari, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰

27 Mayıs İhtilali'nin ardından, Zeki Kunalalp 30 Mayıs 1960 tarihinde Büyükelçi unvanıyla Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri olmuştur.⁴¹ İhtilalden sonra SSCB, Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak istemiştir. Bu bağlamda üs ve toprak talebinden vazgeçtiği mesajı gönderilmiştir. Kunalalp mesajı Orgeneral Cemal Gürsel'e ulaştırmıştır. Gürsel cevap olarak: üs ve toprak taleplerinden vazgeçtikleri için memnun olduklarını ancak Türkiye'nin NATO'ya bağlı kalacağını söylemiştir. Kunalalp, daha sonra Amerika Büyükelçisini makamına çağırarak, SSCB'den gelen mesajı ve Gürsel'in verdiği cevabın örneklerini göstermiştir. 27 Mayıs İhtilali sonrası Türkiye'nin Batı ile olan ilişkileri değişmemiş ve SSCB'ye mesafeli yaklaşmıştır.⁴²

Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği görevini yaparken Kunalalp, uluslararası sözleşmeleri imzalama yetkine sahip olmuştur. Örneğin Merkezi Antlaşma Teşkilatı'nda [Central Treaty Organization (CENTO)]⁴³, "Milletlerarası Personelin ve Millî Temsilcilerin Statüleri hakkındaki Sözleşmeyi" Türkiye Hükümeti adına Zeki Kunalalp 13 Temmuz 1960 tarihinde imzalamıştır.⁴⁴ 27 Mayıs İhtilali'nden sonra başlayan tasfiye sürecinden Kunalalp de etkilenmiş ve 1960 yılının Ağustos ayında dış hizmete gönderilmiştir.⁴⁵

40 Kunalalp, *Sadece Diplomat*, ss. 152-157; BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 152-32-15, 22 Haziran 1959; "Türk-Yunan münasebetleri etrafında yeni müzakereler", *Cumhuriyet*, 29 Haziran 1959, s. 1.

41 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 283-16-3, 30 Mayıs 1960.

42 Kunalalp, *Sadece Diplomat*, ss. 160-162.

43 Bağdat Paktından Irak 24 Mart 1959 tarihinde çekilmiştir. Bu çekilmenin ardından paktın adı "Merkezi Antlaşma Teşkilatı [Central Treaty Organization (CENTO)]" olmuştur. Bkz: Dursun, "Bağdat Paktı", s. 447.

44 CA, Ebis Sıra No: 04000481, Ek No:1, Belge Kayıt No: 286565, 13 Temmuz 1960.

45 Kunalalp, *Sadece Diplomat*, s. 161.

2. 1960-1979 Yılları Arası Diplomatik Görevleri

2.a. Bern Büyükelçiliği

16 Ağustos 1960 tarihinde Bern Büyükelçiliği'ne tayin edilen⁴⁶ Zeki Kuneralp'in itimatnamesi 29 Ağustos 1960 tarihinde Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel tarafından onaylanmıştır.⁴⁷ Daha öncesinde İsviçre'de yaşamış olması, bu süreçte Almancayı ana dili gibi öğrendiği için bir avantaj olmuştur. İsviçre'de okuduğu dönemden bazı arkadaşları üst düzey görevlere gelmiştir. Bu durum da onun ülke hakkında bilgi almasını ve rahatça temasa geçmesini kolaylaştırmıştır. Bunun yanında 27 Mayıs İhtilalcilerinin atadığı bir Büyükelçi olması dezavantajı olmuştur. Görevinin ilk yıllarında konu hakkında birçok mektup almıştır. Özellikle Adnan Menderes'in idam edilmemesi konusunda gelen mektuplar ön plana çıkmış, Fatih Rüştü Zorlu'nun ve Adnan Menderes'in Kıbrıs konusunda kazandığı başarılar hatırlatılmıştır. Her iki isimin bağışlanması için aracı olması istenmiştir. Kuneralp, bulunduğu görevin bu konuyla ilgili olmadığını ve elinden bir şey gelmeyeceğini ifade etmiştir. Bir başka mesele de Demokrat Parti (DP) üyelerinin İsviçre'de bulunan banka hesapları olmuş ve 27 Mayıs İhtilali'ni yapanlar bu hesaplara el koymak istemiştir. Ancak İsviçre'de geçerli olan banka yönetmeliği buna izin vermemiştir. Türkiye'den İsviçre'ye gönderilen gizli bir görevli banka mevduatları hakkında bilgi almak istemiş fakat görevi anlaşılınca sınır dışı edilmiştir. Zeki Kuneralp bu konularla da ilgilenmiştir. DP mensuplarının adı suç işlediklerine dair bir kanıt İsviçre mahkemelerine sunulmadığından ve Türkiye'de yapılan yargılamaların siyasi nitelikte olduğu düşünüldüğünden banka hesaplarının incelenmesi için gerekli izinler alınamamıştır.⁴⁸

Zeki Kuneralp, uluslararası konularda düzenlenen çeşitli toplantılara da katılmıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 24 Nisan 1961 tarihinde düzenlenen 28. Dönem toplantısına katılmıştır.⁴⁹ Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması çerçevesinde, 27-30 Kasım 1961 tarihleri arasında Cenevre'de yapılan Bakanlar seviyesindeki toplantıda Türkiye'yi Zeki Kuneralp temsil etmiştir.⁵⁰ Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan, Kan Gruplarının Tayinine Yarayan Reaktiflerin Mübadelesine dair Avrupa Anlaşması ile Klimatik ve Özel Tedavi Kaynakları Sahasında Karşılıklı Tıbbi Yardım Avrupa Anlaşması'nı, Avrupa Konseyi 30. Bakanlar Komitesi toplantısında Türkiye adına imzalanması görevi 1962 yılında kendisine verilmiştir.⁵¹ Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan

46 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 283-18-14, 16 Ağustos 1960.

47 CA, Ebis Sıra No: 04000514, Ek No:1, Belge Kayıt No: 286569, 29 Ağustos 1960.

48 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 165-169.

49 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 159-20-17, 22 Nisan 1961.

50 CA, Ebis Sıra No: 04001667, Ek No:1, Belge Kayıt No: 292983, 19 Kasım 1961.

51 CA, Ebis Sıra No: 04002837, Ek No:1, Belge Kayıt No: 288466, 21 Ağustos 1962.

ve 6 Mayıs 1963 tarihinde yapılan 32. Bakanlar Komitesi Toplantısı'nda imzaya açılmış olan Avrupa İnsan Hakları Divanına İstisari Yetki Tanınmasına dair Protokol ile İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi'nin 29, 30 ve 34. maddelerinin Değişikliğine dair Protokol'ü Hükümet adına Kuneralp imzalamıştır.⁵²

Kuneralp, İsviçre ile Türkiye'nin ekonomik ilişkilerini geliştirmek için çalışmalar yapmıştır. İsviçre'den özel sermaye ve teknik yardım talebinde bulunmuştur. Türkiye'nin İsviçre'ye ödemesi gereken borçların ertelenmesi için çaba göstermiştir. Türkiye-İsviçre Dostluk Derneği'ne destek vermiştir. İlâveten Türkiye tasarruflarında bulunmak için İsviçre'de bulunan Cenevre ve Zürih Konsolosluklarından birini kapatmak istemiş ve Kuneralp'e konu hakkındaki görüşü sorulmuştur. Zürih Konsolosluğu'nun kapatılmasını önermiş ve bu Konsolosluk kapatılmıştır. Bu durum büyük bir hataya neden olmuştur. Türkiye'den İsviçre'ye giden Türk işçileri genel olarak Zürih çevresine yerleşmiştir. Dolayısıyla Zürih Başkonsolosluğu'nun tekrar açılması gerekmiştir. Konsolosluğu tekrar açmak için Hükümet önemli bir bütçe ayırmak zorunda kalmıştır. Kuneralp, konu hakkında yaptığı hatayı kabul etmiştir. Bu konular dışında farklı çalışmalar da yapmıştır. Bern Büyükelçiliği'nde Türkiye hakkında çeşitli konferanslar vermiştir. Üç aylık raporlar halinde İsviçre'de yaşanan gelişmeleri merkeze aktarmıştır.⁵³

Kuneralp raporlarında İsviçre'deki Kilise-Devlet ilişkilerine ve bunun parti programları üzerindeki etkilerine değinmiştir. Buna göre İsviçre'de, SSCB İlişkili Emek Partisi hariç dört farklı merkez partisi bulunmaktadır. Bunlar: Katolik, Radikal, Sosyalist ve Köylü Partileridir. İktidara gelen parti dış politikada tarafsız ve milli menfaate uygun bir politika izlemiştir. Raporlarında ayrıca toplumda zenginlerin gösteriş yapmasından halkın hoşnut olmadığını, İsviçreli Bakanların ve eşlerinin bundan dolayı sade bir yaşam sürdürdüklerini, gösterişli ve sıra dışı bir yaşam sürenlerin önemli görevlere gelediklerini yazmıştır. İsviçre'deki Türkiye imajına da değinen Kuneralp, Türkiye'nin İsviçre'de iyi bir imajının olduğunu, İsviçrelilerin, Türkiye'nin demokratik ilerlemesini önemli bir adım olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir. Bu olumlu düşüncelere rağmen İsviçre halkının ve yönetiminin Türkiye'nin demokrasi yolunda daha fazla adım atması gerektiğini, İsviçre'nin sahip olduğu demokratik olgunluğa ise ancak birkaç yüzyıl sonra erişebileceğini düşündüklerini ifade etmiştir.⁵⁴

Kuneralp, yaptığı değerlendirmeler dışında resmi bayramlarda devlet büyüklerine telgraf göndermeyi de ihmal etmemiştir. Örneğin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e, Cumhuriyet Bayramı'nda telgraf çekmiş ve 29 Ekim 1963 tarihinde gönderdiği telgrafta şunları yazmıştır: "Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle tebrik ve tazim hislerimizin Sayın Cumhurbaşkanımıza iblağını

52 CA, Ebis Sıra No: 04003953, Ek No:1, Belge Kayıt No: 284038, 2 Mayıs 1963.

53 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 169-174.

54 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 174-179.

müsaadelerini saygıyla arz ederim. Zeki Kuneralp Bern Büyükelçisi."⁵⁵ 1960-1963 yılları arasında Bern Büyükelçiliği yapan Kuneralp'in bir sonraki görev yeri Londra Büyükelçiliği olmuştur.

2.b. Londra Büyükelçilikleri ve Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği

Zeki Kuneralp ilki 1964-1966 ikincisi 1969-1972 yılları arasında olmak üzere iki kez Londra Büyükelçiliği görevi yapmıştır. 11 Ocak 1964'te Londra Büyükelçiliği'ne ilk defa atandığında ilgilenmesi gereken en önemli sorun Kıbrıs sorunu olmuştur.⁵⁶ Kıbrıs Rum tarafı lideri Makarios, Zürih ve Londra Antlaşmalarına aykırı hareket etmiştir. 1963 yılından itibaren adada huzursuzluk artmıştır. 20/21 Aralık 1963 gecesi adadaki Türk topluluğuna yönelik bir katliam başlamıştır. "Kanlı Noel" adı verilen olaylar sonucu birçok Türk hayatını kaybetmiştir.⁵⁷ Olaylar karşısında Türkiye, İngiltere'nin desteğini almak istemiş ve Londra'ya göndereceği büyükelçinin Kıbrıs konusunda tecrübeli olması gerektiğini düşünmüştür. Kuneralp de Kıbrıs konusunda tecrübeli bir diplomat olduğu için görev kendisine verilmiştir. Londra Büyükelçiliği görevine böylece başlamıştır. Bu bağlamda Kuneralp, birçok İngiliz yetkiliyle görüşmüştür. Ayrıca Rum kesimin iddialarını öğrenmek için Londra'da yer alan Rum taraftarlarıyla da mülakatlar yapmıştır. Böylece ilk Londra Büyükelçiliği görevinde mesaisinin çoğunluğunu Kıbrıs meselesine ayırmıştır. Adanın tamamının Rum yönetimine bırakılması gerektiğini düşünenlere gerekli diplomatik cevapları vermiştir.⁵⁸

İngilizlerin Kıbrıs konusunda Rumlara yakın olmalarının sebeplerini şöyle açıklamıştır:

Bağımsız bir Kıbrıs'ın SSCB'nin uydusu haline gelme ihtimali.

İngiltere İmparatorluğu dağıldıktan sonra kurulan, "İngiliz Milletler Camiası" (İngiltere'nin eski sömürgelerinin yer aldığı topluluk) üyelerinden birinin Kıbrıs Rum tarafı lideri Makarios olması.

İngiliz aydınları içerisinde Helen Kültürü hayranlığının yoğun olması ve bu durumun İngiltere'nin resmi politikasını etkilemesi.

İngiltere'nin resmi kilisesi olan Anglikan Kilisesi'nin Ortodoks Kilisesi'ne yakın olması.⁵⁹

Kıbrıs meselesi dışında bazı uluslararası antlaşma metinlerinin imzalanması görevleri de kendisine verilmiştir. Bunlar, 7 Ekim 1965 tarihinde

55 CA, Ebis Sıra No: 04004433, Ek No: 88, Belge Kayıt No: 317208, 29 Ekim 1963.

56 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 175-2-14, 11 Ocak 1964.

57 Artuç, *a.g.e.*, ss. 51-61.

58 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 183-187.

59 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 187-193.

Milletlerarası Üçüncü Kalay Anlaşması'nı⁶⁰, 9 Aralık 1965 tarihinde Türkiye-İngiltere Vize Muafiyet Anlaşması'nın Uganda'yı kapsamı için yapılacak anlaşmayı⁶¹, 20 Aralık 1965 tarihinde Türkiye İle Gambiya arasında yapılan Vize Muafiyet Anlaşması'nı⁶² ve 19 Mart 1966 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Malta Hükümeti arasında yapılan Vize Muafiyet Anlaşması'nın hükümet adına imzalanması görevleridir.⁶³

10 Haziran 1966 tarihinde Zeki Kuneralp merkeze alınmış ve yerine Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Ümit Haluk Bayülken atanmıştır.⁶⁴ Kuneralp, 4 Temmuz 1966 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği'ne tayin edilmiştir.⁶⁵ Genel Sekreterliği döneminde ilgilendiği en önemli mesele Kıbrıs olmuştur. 1967 yılından itibaren Kıbrıs yine karışmıştır. Türk köylerine saldırılar düzenlenmiş ve çok sayıda Türk öldürülmüştür. Bu bağlamda Kıbrıs'a 1967 yılı içerisinde üç defa ziyaret gerçekleştirmiştir. 1967 yılının Mart ayında yaptığı ilk ziyarette⁶⁶ halkın moralini yükseltmeyi, Türkler arasında ikilik çıkmasını engellemeyi ve Kıbrıs Türklerinin yalnız olmadığını ve Türkiye'nin yanlarında olduğunun güvencesini vermeyi amaçlamıştır. Kıbrıs'taki Türk liderlere de birlik olmalarını tavsiye etmiştir. Kıbrıs'a ikinci ziyaretini Temmuz 1967 yılında⁶⁷ ve üçüncü ziyaretini Kasım-Aralık 1967 yılında yapmıştır.⁶⁸ Bu ziyaretler sonrasında Zeki Kuneralp, Rum yönetimi tarafından "İstenmeyen Adam" ilan edilmiştir. Türk-Yunan gerginliği bu olaylar sonrası artmıştır. Amerika, artan Türk-Yunan gerginliğine müdahale etmiş ve gönderdiği Özel Temsilcisi aracılığıyla her iki taraf arasında anlaşmayı sağlamıştır. 28 Aralık 1967 tarihinde Fazıl Küçük Başkanlığında "Geçici Türk Kıbrıs Yönetimi" kurulmuştur.⁶⁹

Kıbrıs meselesi dışında Kuneralp birtakım uluslararası görüşmeler ve ziyaretler de yapmıştır. 28 Şubat 1967 tarihinde eşiyile beraber Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni ziyaret etmiştir.⁷⁰ Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun Cenevre'deki 22. Dönem toplantısına Nisan 1967 tarihinde Kuneralp Başkanlığında bir heyet katılmıştır.⁷¹ İlâveten Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu [European Economic Community (AET)] arasında bir ortaklık

60 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 189-60-11, 7 Ekim 1965.

61 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 191-76-2, 9 Aralık 1965.

62 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 191-80-14, 20 Aralık 1965.

63 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 194-21-8, 19 Mart 1966.

64 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 196-40-2, 10 Haziran 1966.

65 BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 320-27-8, 4 Temmuz 1966.

66 "Kuneralp Kıbrıs Türk Cemaatindeki ikiliği gidermeğe çalışacak", *Cumhuriyet*, 6 Mart 1967, s. 1,7.

67 "Kuneralp Lefkoşa'da", *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1967, s. 7.

68 "Kuneralp yarın, Amerikan Elçisi ise bugün Kıbrıs'a gidiyor", *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1967, s. 7.

69 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 203-205; "Makarios, Kıbrıs'tan dönen Kuneralp'ide "İstenmeyen Adam" ilan etti", *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1967, s. 1; "Kuneralp İstenmeyen Adam İlan Edildi," *Milliyet*, 31 Aralık 1967, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=Kuneralp%20%C4%B0stenmeyen%20Adam%20%C4%B0lan%20Edildi&isAdo=false>. (Erişim: 10.10.2021); Artuç, a.g.e., ss. 97-105.

70 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 203-15-11, 25 Şubat 1967.

71 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 205-27-17, 11 Nisan 1967.

yaratılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve Avrupa Parlamentosu'na mensup on beş üyeden oluşan Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu'nun, 31 Mart 1968 - 5 Nisan 1968 tarihleri arasında Venedik'te yaptığı toplantıya Zeki Kuneralp Başkanlığında bir heyet katılmıştır.⁷² 1968 yılının Mayıs ayında onun Başkanlığındaki bir heyet Türk-Amerikan tesislerini ziyaret etmiştir. Kamuoyunda tesisler aleyhinde bir hava yaratılmış, yapılan ziyarette tesislerde Türk hâkimiyetinin olduğu kanıtlanmak istenmiştir. Bu ziyaretler dışında Dışişleri Bakanlığı teşkilatında bazı çalışmalar yapmıştır. Bakanlığın personel sayısı artınca, yeni Genel Müdürlükler ve Genel Sekreterlikler tesis etmiştir. Böylece Bakanlığın iş yükü hafiflemiştir. İlaveten Dışişleri Bakanlığı Akademisi'nin gelişmesini sağlamıştır. Akademide genç diplomatlara İngilizce konuşma tekniği dersini vermiş ve derslerde onların fikirlerini öğrenme şansı bulmuştur. Görevinin sonuna doğru yazmış olduğu "Ayrılış Raporunda" Genel Sekreter olarak neler yaptığını anlatmış, Türkiye'nin geleceğinin Batıda olduğunu ve Doğu'ya yönelirse bunun olumlu sonuçlar doğurmayacağını belirtmiştir. Mustafa Reşit Paşa, Mithat Paşa, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü gibi şahsiyetlerin Batı siyasetinde ilerlediğini ve bu yönde çalışmalara devam edilmesi gerektiğini raporunda vurgulamıştır.⁷³

Zeki Kuneralp merkezdeki görev süresini doldurunca ikinci kez Londra Büyükelçiliği'ne tayin edilmiştir. 1969 yılının Ağustos ayında görevine başlamıştır. Türk Hava Yolları (THY) problemi ve Timothy Davey davası bu dönemde ilgilendiği en önemli konular olmuştur. Londra'da o sırada iki tane havalimanı mevcuttur. Bunlar: Heathrow ve Gatwick'dir. İngiliz yetkililer, THY uçaklarının çok rötör yaptıkları gerekçesiyle Heathrow yerine Gatwick'e iniş yapmalarına izin vermiştir. THY'nin düşük maliyetli havayollarının iniş yaptığı Gatwick Havalimanı'na iniş yapmasının istenmesi krize yol açmıştır.⁷⁴ Zeki Kuneralp, tekrardan uçuşların büyük havayollarının iniş yaptığı Heathrow Havalimanı'na taşınması için İngiliz yetkililerle görüşmüştür. Türk yetkililer de durum düzeltilmezse, İngiliz uçaklarının Yeşilköy Havalimanı'na inmesine izin verilmeyeceğini açıklamış böylece İngilizler geri adım atmış ve THY uçuşları tekrar Heathrow Havalimanı'na yapılmıştır.⁷⁵

Kuneralp'in ikinci Londra Büyükelçiliği sırasında ilgilendiği bir diğer önemli sorun Timothy Davey Davası olmuştur. 14 yaşında bir İngiliz çocuğu olan Timothy Davey, annesi Jill Davey vasıtasıyla elde ettiği 26 kilo esrarı İstanbul'da satarken yakalanmıştır. Timothy yapılan yargılanmalar sonucu 6 yıl 21 gün ceza almıştır. Timothy Davey davası İngiliz basını tarafından da yakından izlenmiş ve Türkiye aleyhinde yazılar çıkmıştır. Timothy Davey davası böyle bir soruna yol açmıştır. Kuneralp, olayla ilgili İngiliz halkından

72 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 218-29-1, 8 Nisan 1968.

73 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 200-202.

74 "THY Uçakları Londraya İndirilmiyor", *Milliyet*, 2 Ağustos 1969, s. 1, 11.

75 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, 221-222; "Yeşilköy'e İngiliz uçağı inemeyecek", *Milliyet*, 8 Kasım 1969, s. 1, 11.

birçok mektup almış ve çocuğun yaşı küçük olduğu için affedilmesi istenmiştir. Kuneralp, cezadan dolayı üzülmediğini ancak esrar ticaretinin önemli bir suç olduğunu ve cezalandırılması yerine sınır dışı edilmesini tavsiye ettiğini İngiliz basınına ifade etmiştir. Yumuşak bir üslup kullandığı için TBMM’de Kuneralp eleştirilmiştir. Sonuçta olay önemini yitirince ve Timothy genel aften yararlanıp serbest kalınca konu kapanmıştır.⁷⁶

Zeki Kuneralp Büyükelçilik görevini yaparken başından ilginç bir olay da geçmiştir. Sahip olduğu kediden dolayı Türk basınında eleştirilmiştir. Olay şöyle gelişmiştir: Bern’e gitmeden önce Kuneralp’in çocukları Ankara’da sokakta buldukları bir kediyi sahiplenmişler ve “Pisi” adını verdikleri kediyi de Bern’e götürmüşlerdir. Bern Büyükelçiliği’nde çalışanlar ise kediyi kara oğlan anlamına gelen “Noireaud” adını vermiştir. Kuneralp, İngiltere’ye gelince kediyi de beraberinde getirmiştir. Olay İngiliz bir gazetecinin ilgisini çekmiş ve kedi hakkında yazı yazmıştır.⁷⁷ Bu haber *Hürriyet* gazetesinin dikkatini çekmiş ve konu hakkında “Londra Büyükelçisi Zeki Kuneralp hafta sonlarını karantinaya alınmış olan kedisini ziyarette geçiriyor” şeklinde haber yapılmıştır.⁷⁸ İlaveten haberde kedinin isminin Rumca kara anlamına gelen “Mavro” olduğu iddia edilmiştir. Bu haberi öğrenen bir Ankara gazetesi, “Bu Kuneralp ne biçim Elçi imiş, işini gücünü bırakıp sırf kedisiyle meşgul oluyormuş, Türk kedisine de üstelik bir Rum ismi veriyormuş. Böyle bir adam, İngiltere gibi mühim bir İmparatorlukta nasıl sefir olur” şeklinde eleştirmiştir. Kuneralp gazeteye durumu açıklayan bir mektup yazmış, kedinin isminin “Pisi” olduğunu ve görev saatleri dışında kediyi ziyaret ettiğini ifade etmiştir.⁷⁹ Kuneralp’in başına gelen bu trajikomik olay aslında bir diplomatın özel yaşamına ne kadar dikkat etmesi gerektiğini, yapacağı en ufak hatanın mesleki kariyerini olumsuz olarak etkileyebileceğini ve farklı kesimlerce eleştirilebileceğini göstermiştir.

Kuneralp, Londra Büyükelçiliği sırasında çeşitli Anlaşmaları imzalamakla görevlendirilmiştir. Bunlar: 29 Kasım 1969 tarihinde Türkiye-Mauritius (Morityus Cumhuriyeti)⁸⁰ arasında Vize Muafiyeti Anlaşması’nı imzalama görevi, 29 Mayıs 1970 tarihinde Türkiye-Jamaika Hükümeti arasında Vize Anlaşması’nı düzenleme görevi, 21 Ağustos 1970 tarihinde Dördüncü Kalay Anlaşması’nı imzalama görevi kendisine verilmiştir.⁸¹ Türkiye ile Fiji

76 “Ana esrar getirdi çocuğu polise satış yaparken tutuldu,” *Milliyet*, 25 Eylül 1971, s. 1, 9; *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem 3, C. 23, Toplantı 3, s. 79; Zeki Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 223-225.

77 “The Cat Not Quite at The Court of St James’s”, *Daily Mirror*, 27 Kasım 1969, <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/viewer/bl/0000560/19691127/103/0015>, (Erişim:15.10.2021).

78 “Londra Büyükelçisi Zeki Kuneralp hafta sonlarını karantinaya alınmış olan kedisini ziyarette geçiriyor”, *Hürriyet*, 29 Kasım 1969, s. 1, 9.

79 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 225-227.

80 Afrika Kıtasına bağlı bir ada ülkesidir. Bkz: “Ülke Künyesi: Morityus Cumhuriyeti”, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/mauritius-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim:15.10.2021).

81 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 242-80-14, 29 Kasım 1969; BCA, Kurum Kodu: 30-18-

Devleti arasında bir Vize Bağımsızlık Anlaşması'nın görüşülmesi ve imzalanması için ve Fiji Hükümeti'yle "Adli Yardımlaşma Sözleşmesi" imzalanması için de Kuneralp yetkili kılınmıştır.⁸² Biyolojik ve Zehirleyici Silahların Geliştirilmesi, Yapımı ve Stoklanmasının Yasaklanması ile bunların İmhasına İlişkin Sözleşme'nin Hükümet adına imzalanması hususunda 14 Mart 1972 tarihinde görev verilen isimlerden biri de Zeki Kuneralp olmuştur.⁸³

Uluslararası anlaşmalar ile ilgili görevlerinin dışında Kuneralp'in ilgilendiği bir diğer önemli konu, İngiltere'nin AET ile olan ilişkileri hakkında merkeze raporlar yazmak olmuştur. İlâveten sadece diplomatik görevlerle uğraşmamış aynı zamanda kültürel faaliyetlerle de ilgilenmiştir. Örneğin Osmanlı Devleti döneminde Londra Elçiliği yapan Mustafa Reşit Paşa'nın oturduğu binaya, onun adıyla anılan bir plaka konulmasını sağlamıştır. İngiltere'de Türkiye lehine kitaplar yazan Arnold Toynbee ve Phil Price ile temasa geçmiş ve onların yeni yazılar yazması için teşviklerde bulunmuştur. Bu iki ismin bir araya gelmesini sağlamış ve onlarla çeşitli sohbetler yapmıştır. Zeki Kuneralp 1972 yılının sonbaharına kadar Londra'da görevini layıkıyla yapmıştır.⁸⁴

2.c. Madrid Büyükelçiliği

Zeki Kuneralp, 27 Ekim 1972 tarihinde İspanya Büyükelçisi olarak Sadi Eldem'in yerine atanmıştır.⁸⁵ 16 Kasım 1972 tarihinde Palacio Real'de (Palacio de Oriente) itimatnamesini İspanya Devlet Başkanı Francisco Franco'ya sunmuştur.⁸⁶

Franco, İspanya İç Savaşı'ndan⁸⁷ (1936-1939) sonra yönetimi ele geçirmiş ve uzun yıllar tek başına İspanya'yı yönetmiştir. Kuneralp, Franco'nun rejimi hakkında bazı yazılar da yazmıştır. İspanyol halkının bir kısmının onu kurtarıcı olarak diğer bir kısmının ise faşist diktatör olarak gördüğünü ifade etmiştir.

1-2, Yer No: 252-41-10, 29 Mayıs 1970; BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 256-61-16, 21 Ağustos 1970.

82 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 272-74-18, 13 Ekim 1971; BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 284-49-8, 30 Haziran 1972.

83 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 279-23-3, 14 Mart 1972.

84 Kuneralp, *Sadece Diplomat*, ss. 228-233.

85 Güçlü, *a.g.e.*, s. 459

86 "Presentación de credenciales de los embajadores de Turquía, Sudán y Bangladesh al Jefe del Estado", *ABC*, 17 Kasım 1972, s. 39; "Presentación de credenciales al Caudillo", *Mediterráneo*, 17 Kasım 1972, https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1005559185, (Erişim:15.10.2021)

87 1936-1939 yılları arasında Faşistler (Milliyetçiler) ve Cumhuriyetçiler arasında İspanya İç Savaşı gerçekleşmiştir. Ancak savaşın arka planında Almanya, İtalya ve SSCB'nin etkileri olmuştur. Hitler Almanya'sı, İspanya'daki hammadde kaynaklarını kullanmak istemiş, SSCB ise kendi ideolojisini yaymayı amaçlamıştır. Bu bağlamda Almanlar, Franco'yu SSCB ise Cumhuriyetçileri desteklemiştir. 9 Ekim 1937 tarihinde İspanyollar bir yasa çıkarmıştır. Yasaya göre İspanyol madenlerinin yabancılar tarafından işletilmesi yasaklanmıştır. Bu durum Franco ve Hitler'in arasını açmış ve savaşı uzamıştır. Bkz: Turgut Gürsan, *Dünyanın Gizli Tarihi 3*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2013, ss. 223-227.

İspanya İç Savaşı sonrası Franco'nun, İspanya'ya huzur getirdiğini ve sağlanan istikrar sonrası ülkenin ekonomik refahının arttığını söylemiştir. Franco'nun sürekli Hükümet üyelerini değiştirerek halkın tepkisini azalttığını, yasak olan eylemler dışında faaliyette bulunanlara müsaade ettiğini gözlemlemiştir. Örneğin rejimin Marksizm propagandası yapanlara sert cezalar uyguladığını ama Marks'ın kitaplarının satışına izin verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca tanıdığı İspanyolların rahatça siyasi görüşlerini açıkladığını belirtmiştir. Franco rejiminde siyasi partiler yasak olmakla birlikte siyasi gruplar varlıklarını sürdürmüştür. Kunalalp işte bu nedenlerden ötürü Franco'nun iktidarının sürdüğünü düşünmüştür. Ancak İspanya demokratik bir rejime sahip olmadığından, Batılı ülkelerin İspanya'ya bakışının kötü olduğunu da eklemiştir. İspanya'nın en önemli probleminin Basklar olduğunu, onların özerklik peşinde koştuklarını ve bir Bask Devleti kurmayı hedeflediklerini söylemiştir. Bask Ülkesi ve Özgürlük [Euskadi Ta Askatasuna (ETA)]⁸⁸ örgütünün bu hedefleri gerçekleştirmek için terör eylemlerinde bulunduğunu ifade etmiştir. Franco, özerkliğin bölünmeye neden olacağını düşünmüştür. Bu nedenle ETA gibi örgütlere karşı sert tedbirler almıştır. Kunalalp böyle bilgileri yazdığı raporlara eklemiştir. Zeki Kunalalp, 1974 yazında San Sebastian gibi önemli bir Bask bölgesine yaz tatiline gitmiş ve burada verdiği röportajda "bir Bask'ın aynı zamanda iyi bir İspanyol olabileceğini söylemiştir." Bu söylediklerinden dolayı tehdit mektupları almıştır.⁸⁹

Kunalalp, 1 Ekim Antifaşist Direniş Grupları [Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre (GRAPO)]⁹⁰ isimli sol örgütün de terör eylemlerinde bulunduğunu ve yapılan yargılamalar sonunda hem ETA hem de GRAPO mensubu teröristlerden bazılarının idam edildiğini yazmıştır. Bu idamlar sonucunda Batı ülkeleri, İspanya'ya karşı sert bir tutum almıştır. Birçok ülke elçilerini geri çekmiş ve İspanya'yı protesto etmiştir. Türkiye ise olaylara dikkatli yaklaşmış ve herhangi bir tepki vermemiştir. Hatta 1975 yılının Ekim ayında "İspanyol Milli Bayramı" vesilesiyle düzenlenen törene Batılı ülkelere sadece Türkiye Büyükelçisi Kunalalp ve Vatikan temsilcisi katılmıştır. 20 Kasım 1975 yılında Francisco Franco ölmüş ve iktidarı Juan Carlos Kral olarak devralmıştır. Herhangi bir siyasi problem olmadan demokrasiye tedricen geçilmiştir. İspanyol halkının göstermiş olduğu tutum da demokrasiye geçilmesini kolaylaştırmıştır. Zeki Kunalalp, İspanyol milletin sahip olduğu yüksek kültür seviyesi ve ekonomik refahın İspanya'nın demokratikleşmesine katkı sağladığını ve işleri basitleştirdiğini ifade etmiştir.⁹¹

Kunalalp, Madrid Büyükelçiliği sırasında sadece Franco rejimi hakkında gözlemlerde bulunmamış aynı zamanda çeşitli anlaşmalara da imza atmıştır. 15 Temmuz 1974 tarihinde, Türkiye ile İspanya arasında 9 Mayıs 1974 tarihinde

88 Euskadi Ta Askatasuna'nın anlamı "Bask Ülkesi ve Özgürlüktür."

89 Kunalalp, *Sadece Diplomat*, ss. 237-242.

90 Örgütün Türkçe anlamı "1 Ekim Antifaşist Direniş Grupları".

91 Kunalalp, *Sadece Diplomat*, ss. 243-247.

Ankara'da parafe edilmiş olan Hava Ulaştırma Anlaşması'nın Hükümet adına imzalanması görevi kendisine verilmiştir.⁹² 1963 tarihli Uluslararası Zeytinyağı Anlaşması'nın yeniden uzatılmasına ilişkin 7 Nisan 1978 tarihli Protokolü Hükümet adına imzalamakla da yetkili kılınmıştır.⁹³

Görev süresinin sonuna yaklaşırken Kuneralp'in başına talihsiz bir olay gelmiştir. 2 Haziran 1978 tarihinde Zeki Kuneralp'e Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları terör örgütü [Justice Commandos of the Armenian Genocide (ESAK)] tarafından suikast yapılmak istenmiştir. Zeki Kuneralp'in makam arabası sabah saatlerinde teröristler tarafından taranmış ama kendisi arabanın içerisinde olmadığından suikasttan kurtulmuştur. Ancak eşi "Necla Kuneralp", bacanağı "Beşir Balcıoğlu" ve şoförü "Antonio Torres Olmedo" arabada bulduklarından hayatlarını kaybetmişlerdir.⁹⁴ Suikast hakkında İspanyol basınında şöyle bir haber çıkmıştır: "Kimliği bilinmeyen üç kişi Madrid'de terör saldırısı yapmıştır. Türk Büyükelçinin eşi, bacanağı ve şoförü öldürülmüştür."⁹⁵ İspanya Hükümeti yapılan saldırıdan derin bir üzüntü duymuştur. İspanya Bakanlar Kurulu suikasttan hemen sonra toplanmış ve suikastı kınamıştır. Bu konuda aldığı kararı 5 Haziran tarihli bir hükümet bildirisi ile kamuoyuna açıklamıştır. Söz konusu bildiri de şunlar ifade edilmiştir: "İspanyol Hükümeti feci olaydan duyduğu derin üzüntüyü belirterek, hunhar cinayeti en etkili şekilde kınamakta ve suçluların teşhis edilerek tutuklanmaları için gereken tedbirlerin alınmasını kararlaştırmış bulunmaktadır."⁹⁶ İspanya Kralı da Zeki Kuneralp'i arayarak "Devlet Reisi olduğu bir memlekette, menfur cinayetlerin vuku bulmuş olmasından dolayı duyduğu derin üzüntüyü ifade etmiş ve mümkün olan her türlü yardımı yapmaya hazır olduğunu bildirmiştir."⁹⁷ Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk de, Kuneralp'e gönderdiği mektupta duyduğu derin acıdan bahsetmiş ve kendisine metanetler dilemiştir.⁹⁸ Cenazeler 6 Haziran 1978 tarihinde yurda getirilmiş ve 7 Haziran'da yapılan resmi törenle toprağa verilmiştir. Kuneralp olaydan çok etkilenmiş ve cenazeler başında keşke beni vursalardı demiştir.⁹⁹

92 BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 318-54-11, 15 Temmuz 1974.

93 CA, Ebis Sıra No: 06002105, Ek No:1, Belge Kayıt No: 413029, 29 Ocak 1979.

94 "Madrid Elçimizin eşi ve bir yakını suikaste öldürüldü", *Cumhuriyet*, 3 Haziran 1978, s. 1, 9; "Madrid Büyükelçimize suikast yapıldı eşi öldü", *Milliyet*, 3 Haziran 1978, s. 1, 3; "Kahpe Suikast", *Hürriyet*, 3 Haziran 1978, s. 1, 13; "Sayın Büyükelçi Cihad Erginay'ın 2 Haziran 1978 tarihinde Madrid'de JCAG tarafından şehit edilen Emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu ve Necla Kuneralp'i anma töreni vesilesiyle yaptığı konuşma", Türkiye Cumhuriyeti Madrid Büyükelçiliği, <http://madrid.emb.mfa.gov.tr/Mission/ShowSpeech/13865>, (Erişim:16.10.2021).

95 "Cometido por tres jóvenes desconocidos: Atentado terrorista en Madrid," *Mediterráneo*, 3 Haziran 1978, https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1005572861, (Erişim:16.10.2021)

96 CA, Ebis Sıra No: 06004157, Ek No:3, Belge Kayıt No: 412747, 6 Haziran 1978.

97 CA, Ebis Sıra No: 06004157, Ek No:5, Belge Kayıt No: 424694, 5 Haziran 1978.

98 CA, Ebis Sıra No: 06000433, Ek No:1, Belge Kayıt No: 368854, 2 Haziran 1978.

99 "Madrid Suikasti Kurbanlarının Cenazeleri Bugün Yurda Getiriliyor", *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1978, s. 1,9; "Keşke beni vursalardı", *Hürriyet*, 6 Haziran 1978, s. 1,13; "Bayan Kuneralp ve Büyükelçi Balcıoğlu toprağa veriliyor", *Hürriyet*, 7 Haziran 1978, s. 1,15; "Kuneralp, üç günde çöktü", *Hürriyet*, 8 Haziran 1978, s. 1,15.

Kuneralp, yaşanan üzücü olaydan sonra bir yıl daha görev yapmıştır. Raporlar yazmaya devam etmiştir. Dışişleri Bakanlığı Müfettişi tarafından 1978 yılının sonbaharında yapılan teftişin kendisi yokken yapılması gerekçesiyle Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e bir rapor yazmıştır. Madrid'e geri döndüğünde Müfettişin teftişi bitirdiğini ve Madrid Büyükelçiliği Turizm Müşavirini suçlayıcı bazı delillerin Müfettiş tarafından tespit edildiğini duyduğunu raporuna ilave etmiştir.¹⁰⁰ 2 Eylül 1979 tarihinde Zeki Kuneralp emekli olmuştur.¹⁰¹

Sonuç

Zeki Kuneralp'in babası linç edilerek öldürülen Milli Mücadele karşıtı ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin destekçisi Ali Kemal'dir. Buna karşın İsmet İnönü'nün ifadesiyle "devlet kin tutmamış" ve Dışişleri Bakanlığı sınavında başarılı olan Zeki Kuneralp'e Bakanlığın yolu açılmıştır. 1941-1960 yılları arasında hem merkezde hem de Türkiye'nin Bükreş ve Prag Elçiliklerinde ve NATO Daimi Temsilciliği'nde görev yapmıştır. Demokrat Parti dönemi Bakanlarından Fatih Rüştü Zorlu'nun en güvendiği bürokratlardan birisi olmuştur. Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın garantörü olmasını sağlayan Zürih ve Londra Antlaşmalarının ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. 1960 sonrası sırasıyla Bern Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği, iki kez Londra Büyükelçiliği ve son olarak da Madrid Büyükelçiliği yapmıştır. Madrid Büyükelçiliği görevi sırasında ESAK'ın saldırısına uğramıştır. Şans eseri bu saldırıdan kurtulmuş ancak çok sevdiği eşi, bacanağı ve şoförü saldırıdan kurtulamamış ve hayatlarını kaybetmişlerdir. Kuneralp, yaşanan üzücü olay karşısında soğukkanlılığını koruyabilmiş olsa da yaşamış olduğu kayıplar onu derinden etkilemiştir.

Zeki Kuneralp'in yaptığı görevler ve yazdığı raporlar incelendiğinde kendisinin çok nitelikli bir diplomat olduğu anlaşılmaktadır. Birçok yabancı dile hakim olmasının yanında farklı ülkelerde yaptığı görevler sırasında yeni diller öğrenmeye ve mevcut dillerini geliştirmeye devam etmiştir. Örneğin Rusçasını Prag Elçiliği'nde çalışırken geliştirmiştir. Türkiye'nin karşılaştığı sorunlarda diplomasi yeteneğini kullanmıştır. Özellikle Kıbrıs meselesi ve Türk-İngiliz ilişkilerinde oynadığı rol önemli olmuştur. Görevini her zaman Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda yapmıştır.

Kuneralp, kendisini eleştirmeyi ve yaptığı hatalardan ders çıkarmayı da bilmıştır. Bern Büyükelçiliği sırasında Zürih Konsolosluğu'nun kapatılmasına sebep olmuştur. Ancak İsviçre'ye gelen Türk işçilerin en çok geldiği şehrin Zürih olduğunu hesaba katmamış ve Zürih Konsolosluğu'nun yeniden açılması gerekmiştir. Kuneralp gibi tecrübeli bir diplomatın mesleki kariyerinde yaptığı en büyük hata da bu olmuştur.

100 CA, Ebis Sıra No: 06001088, Ek No:248, Belge Kayıt No: 399863, 6 Kasım 1978.

101 Güçlü, *a.g.e.*, s. 481.

Londra Büyükelçilikleri sırasında göstermiş olduğu tavırlar İngiliz siyasetçiler tarafından takdir edilmiştir. Türkiye ile İngiltere arasında diplomatik soruna neden olan Türk Hava Yolları problemi ve Timothy Davey davası hakkında yapıcı çözümler üretmiştir. Özellikle Timothy Davey davasında yumuşak bir üslup kullanarak meseleyi çözmek istemiştir. Bu nedenle Kuneralp TBMM'de eleştirilmiştir. Ancak göstermiş olduğu sakin ve akılcı tavır sorunun çözülmesini kolaylaştırmıştır. Türkiye ile İngiltere arasında ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Madrid Büyükelçiliği sırasında İspanya'nın siyasi durumu hakkında yaptığı tespitler çok ilgi çekici olmuştur. Özellikle Franco rejimi hakkında tespitlerde bulunmuştur. Örneğin Kuneralp, İspanya İç Savaşı'ndan sonra Franco'nun 1975 yılına kadar iktidarda kalmasının sebebini, İspanya İç Savaşı sırasında yaşanan siyasi istikrarsızlığı Franco iktidarı'nın sona erdirmesi olarak açıklamıştır. Bu durum İspanya halkının önemli bir kısmının uzun süre Franco'yu desteklemesini sağlamıştır. İlaveten Kuneralp'in Bask bölgesini ziyareti sırasında Basklılar hakkında kullandığı ifadeler onun gibi deneyimli bir diplomatın yapmaması gereken türden bir hata olmuştur. Nitekim İspanya'nın en önemli sorunu hakkında fikir sahibi olması beklenirdi.

Bir diplomatta olması gereken en önemli özellikler, farklı dilleri konuşabilmek, akılcı politikalar üretebilmek, sabırlı ve soğukkanlı olmaktır. Zeki Kuneralp, bu özelliklere sahip olması nedeniyle yapmış olduğu bazı hatalara rağmen Dışişleri Bakanlığı'nda görev yapmış en önemli diplomatlarımızdan birisi olmuştur.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arş. Bşk. Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 159-5-5, 3 Mart 1943.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 128-19-4, 15 Mart 1952.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 243-7-4, 9 Mart 1954.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 249-6-10, 19 Şubat 1955.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 265-17-16, 3 Mayıs 1957.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 149-30-14, 7 Haziran 1958.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 272-27-5, 29 Ağustos 1958.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 152-32-15, 22 Haziran 1959.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 283-16-3, 30 Mayıs 1960.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 283-18-14, 16 Ağustos 1960.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 159-20-17, 22 Nisan 1961.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 175-2-14, 11 Ocak 1964.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 189-60-11, 7 Ekim 1965.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 191-76-2, 9 Aralık 1965.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 191-80-14, 20 Aralık 1965.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 194-21-8, 19 Mart 1966.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 196-40-2, 10 Haziran 1966.
BCA, Kurum Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 320-27-8, 4 Temmuz 1966.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 203-15-11, 25 Şubat 1967.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 205-27-17, 11 Nisan 1967.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 218-29-1, 8 Nisan 1968.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 242-80-14, 29 Kasım 1969.

- BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 252-41-10, 29 Mayıs 1970.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 256-61-16, 21 Ağustos 1970.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 272-74-18, 13 Ekim 1971.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 284-49-8, 30 Haziran 1972.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 279-23-3, 14 Mart 1972.
BCA, Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 318-54-11, 15 Temmuz 1974.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CA)

- CA, Ebis Sıra No: 03005679, Ek No:1, Belge Kayıt No: 247329, 10 Nisan 1958.
CA, Ebis Sıra No: 04000481, Ek No:1, Belge Kayıt No: 286565, 13 Temmuz 1960.
CA, Ebis Sıra No: 04000514, Ek No:1, Belge Kayıt No: 286569, 29 Ağustos 1960.
CA, Ebis Sıra No: 04001667, Ek No:1, Belge Kayıt No: 292983, 19 Kasım 1961.
CA, Ebis Sıra No: 04002837, Ek No:1, Belge Kayıt No: 288466, 21 Ağustos 1962.
CA, Ebis Sıra No: 04003953, Ek No:1, Belge Kayıt No: 284038, 2 Mayıs 1963.
CA, Ebis Sıra No: 04004433, Ek No: 88, Belge Kayıt No: 317208, 29 Ekim 1963.
CA, Ebis Sıra No: 06002105, Ek No:1, Belge Kayıt No: 413029, 29 Ocak 1978.
CA, Ebis Sıra No: 06004157, Ek No:3, Belge Kayıt No: 412747, 6 Haziran 1978.
CA, Ebis Sıra No: 06004157, Ek No:5, Belge Kayıt No: 424694, 5 Haziran 1978.
CA, Ebis Sıra No: 06000433, Ek No:1, Belge Kayıt No: 368854, 2 Haziran 1978.
CA, Ebis Sıra No: 06001088, Ek No:248, Belge Kayıt No: 399863, 6 Kasım 1978.

II. Resmi Yayınlar

- Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem 3, C. 23, Toplantı 3.
TBMM Zabıt Ceridesi, VI. Devre, C. 28, İçtima. 4, İnikat. 3.
TBMM Zabıt Ceridesi, XI. Devre, C. 11, İçtima 3, İnikat 25.

III. Süreli Yayınlar

- ABC
Cumhuriyet
Daily Mirror
Hürriyet

İstanbul Ekspres

Mediterráneo

Milliyet

Peyam-ı Sabah

Vatan

Zafer

IV. Kitaplar

APAK, Rahmi, *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988.

ARTUÇ, İbrahim, *Kıbrıs'ta Savaş Ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989.

BEYOĞLU, Süleyman, "Türkiye'nin Dış Politikası (1923-2000)", *Modern Türkiye Tarihi*, (Ed. Süleyman Beyoğlu ve Ali Satan), s. 202-219. Marmara Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014.

ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.

DERİNGİL, Selim, *Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.

GÜÇLÜ, Yücel, *Zeki Kunalalp and Turkish Foreign Service*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2015.

GÜRSAN, Turgut, *Dünyanın Gizli Tarihi 3*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2013.

KARAVELİ, Orhan, *Ali Kemal "belki de bir günah keçisi..."*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.

KUNERALP, Zeki, *Sadece Diplomat*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1981.

KUNERALP, Zeki, *Ali Kemal Ömrüm*, İsis Yayıncılık, İstanbul, 1985.

KUNERALP, Zeki, *İkinci Dünya Harbi'nde Türk dış Siyaseti: Dışişleri Bakanlığı'nın on bir telgrafı*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1982.

ÖYMEN, Örsan, *Bir İhtilal Daha Var.. 1908-1980*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987.

PAMUK, Şevket, *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

SATAN, Ali, "Kıbrıslı Türklerin Devletleşme Mücadelesi", *Modern Türkiye Tarihi*, (Ed. Süleyman Beyoğlu ve Ali Satan), ss. 333-344, Marmara Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2014.

TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (1944- 1973) "Dp Yokuş Aşağı 1954-1957"*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

V. Makaleler

DURSUN, Davut, "Bağdat Paktı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 4, s. 446-447, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.

VI. Tezler

ERDEM, Ş. Can, *Sadrazam Damat Ferit Paşa*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2002.

VII. Elektronik Kaynaklar

Türkiye Cumhuriyeti Madrid Büyükelçiliği, "Sayın Büyükelçi Cihad Erginay'ın 2 Haziran 1978 tarihinde Madrid'de JCAG tarafından şehit edilen Emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu ve Necla Kuneralp'i anma töreni vesilesiyle yaptığı konuşma", <http://madrid.emb.mfa.gov.tr/Mission/ShowSpeech/13865>, (Erişim: 16.10.2021).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Ülke Künyesi: Morityus Cumhuriyeti", <http://www.mfa.gov.tr/mauritius-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim: 15.10.2021).

Extended Abstract

Zeki Kunalalp is a prominent diplomat who served in the Turkish Ministry of Foreign Affairs over the course of the twentieth century. Being the son of an infamous political opponent of the Turkish War of Independence, Mr. Ali Kemal, his application to join the Turkish Foreign Ministry was initially deemed objectionable. When his case had been conveyed to the Then-President İsmet İnönü, he affirmed that “the state apparatus does not hold grudges”. Thus, Mr. Kunalalp was admitted into the Turkish Diplomatic Service in 1941. Mr. Kunalalp assumed various posts at the central organization of the Ministry in Ankara as well as in the Foreign Service between 1941-1960 particularly at the Turkish Embassies in Bucharest, Prague and the Turkish Permanent Delegation to NATO. He took part in drafting Zurich and London Agreements which enabled Turkey to designate herself as a guarantor power of the Island of Cyprus. In this regard, he relayed essential information to the Prime Minister at the time Adnan Menderes and Foreign Minister Fatin Rüştü Zorlu. He played a significant role in Turkish-British relations regarding the Cyprus issue. Between 1960-1979, he served as the Turkish Ambassador to Bern (1960-1964) then he served twice as the Turkish Ambassador to London. Later, he was appointed as the Secretary-General of the Foreign Ministry in Ankara and ultimately he became the Turkish Ambassador to Madrid. In 1978 he was assassinated by a terrorist organization named Justice Commandos of the Armenian Genocide (JCAG) while serving as ambassador in Madrid. His official vehicle was attacked causing the death of his spouse Mrs. Necla Kunalalp, his brother-in-law and a retired Turkish ambassador Mr. Beşir Balcıoğlu and his Spanish chauffeur Mr. Antonio Torres Olmedo. Mr. Kunalalp survived as he was not present in the vehicle during the assault. He retired in 1979.

When the duties and reports written by Zeki Kunalalp are examined, it is understood that he is a very qualified diplomat. In addition to being proficient in many foreign languages, he continued to learn new languages and improve his existing languages during his assignments in different countries. For example, he improved his Russian while working at the Prague Embassy. He took advantage of his diplomatic skills for the problems Turkey has faced. His role has been especially important on the Cyprus issue and Turkish-British relations. He has always accomplished his duty in line with the interests of Turkey. Kunalalp also

knew how to criticize himself and learn from his mistakes. He caused the closure of the Zurich Consulate during his duty as Bern's ambassador. However, he did not take into account that Zurich was the city where most of the Turkish workers coming in Switzerland, and the Zurich Consulate had to be reopened. Therefore the Government had to allocate a substantial budget to reopen the Consulate. Kunalalp admitted his mistake on the subject. This was the biggest mistake made by an experienced diplomat like Kunalalp in his professional career.

His decisions when he was the ambassador to London was appreciated by British politicians. He offered constructive solutions about the "Turkish Airlines problem" and the "Timothy Davey case", which caused diplomatic problems between Turkey and England. Especially in Timothy Davey's case, he wanted to settle the matter by using a soft tone. For this reason, Kunalalp was criticized in the Turkish Parliament. However, his calm and rational attitude made it easier to solve the problem. He helped the development of relations between Turkey and England. His determinations about the political situation of Spain while he was the ambassador to Madrid were very interesting. In particular, he made observations about the Franco regime. For example, Kunalalp explained that the reason why Franco remained in power until 1975 after the Spanish Civil War ended was because it was the Franco regime who ended the political instability during the Spanish Civil War. This situation enabled a significant part of the Spanish people to support Franco for a long time. In addition, the statements Kunalalp used about the Basques during his visit to the Basque region was a mistake that an experienced diplomat like him should have not made. As a matter of fact, it was expected that he would have an idea about the most important problem of Spain. The mission of the Madrid Embassy was his last job at the Ministry of Foreign Affairs and Zeki Kunalalp retired on September 2, 1979.

The most important qualifications a diplomat should have are being able to speak different languages, produce rational policies, and be patient and calm. Zeki Kunalalp has become one of our most important diplomats who have served in the Ministry of Foreign Affairs despite the mistakes he has made.